

Könyvtárosképzés Franciaországban – egy vendéghallgató szemével

Többet tudni, új dolgokkal megismerkedni, látókörüket szélesíteni – ez volt célja a tudásra vágyó magyaroknak már több száz évvel ezelőtt is, mikor idegen országokba mentek mesterséget vagy tudományt tanulni. Ez a törekvés mit sem változott, ma is minden egyetemi évben magyar diákok százai indulnak külföldre ugyanezen céllal. Szerencsésnek mondhatom magam: a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának könyvtár szakos hallgatójaként módomban állt Erasmus-ösztöndíjasként fél évet tölteni Franciaországban 2001 tavaszán, és tanulmányokat folytatni a lille-i Université Charles de Gaulle-on.

Az észak-franciaországi kisvárosban az egyetem más helyzetben van, mint egy fővárosi intézmény. Általa a gazdag múltú iparváros egyben az ország harmadik egyetemvárosává lett, külön városrészek épültek oktatási célokra. Az általam látogatott intézmény is egy külvárosban, Villeneuve D'Ascq-ban van, és a bölcsészettudományi, illetve művészeti tanszékeket foglalja magában (Lille3 – Sciences Humaines, Lettres et Arts).

A francia diákoknak egyetemre járni nem pontosan ugyanazt jelenti, mint számunkra. Franciaországban az érettségizettek a legtöbb felsőoktatási intézménybe komolyabb próbatételek nélkül bejuthatnak, így ide is. Az egyetem keretein belül több képzési rendszerben lehet részt venni, ennek megfelelően különböző értékű, különböző szakirányú diplomák megszerzésére van mód. Így van ez a Könyvtártudományi–Informatikai Tanszék kinti partnerével is. Ez a Lille3 Egyetemen az UFR IDIST (Unité de Formation et de Recherche: Information, Documentation et Information Scientifique et Technique). Nevének megfelelően nagyjából a következőkkel foglalkozik: informatika, dokumentáció, tudományos és műszaki tájékoztatás. Ezt a tanszéket 1991-ben alapították, és bevallottan interdiszciplináris oktatást folytat, sok megközelítést kínál a diákoknak a tudományterülettel kapcsolatban, pl. hozzájuk tartozik a szociológiai és etnológiai képzés is.

Eleinte nagyon másnak tűnik a rendszer, de sok hasonlóságot is találunk. Az érettségi utáni alapképzés (DEUST = Diplôme D'Études Universitaires Scientifiques et Techniques) két éves, ennek felépítéséről a későbbiekben beszámolok. A már a szakmában dolgozóknak módot nyújtanak arra, hogy ugyanezt a képesítést három tanévre bontva szerezzék meg. Ugyancsak két éves képzés a DEUG MISASHS (Diplôme D'Études Universitaires Générales: Mathématiques, Informatique, Statistiques Appliquées aux Sciences Humaines et Sociales), azaz humán- és társadalomtudományokra alkalmazott matematika, informatika és statisztika. Ezekre épülhetnek harmadik évként a Licence, negyedikként a Maîtrise, illetve ötödikként a DESS (Diplôme D'Études Supérieures) és a DEA (Diplôme D'Études Approfondies) oklevelek megszerzésére irányuló képzések. Ezeknél már szétválik az információval–dokumentációval és a szociológiával–etnológiával

val foglalkozó oktatási forma. Az alapidiploma engem a magyar főiskolai diplomára emlékeztet, azaz sok gyakorlati és a feltétlenül szükséges elméleti ismeret megszerzése a cél, de innen automatikusan lehet továbbkerülni a rendszer magasabb pontjaira, ahol már nincs szükség ismétlésre, hanem az ismeretek elmélyítése, specializációja folyik, egyre több elméleti tudnivalóval, kutatással. Ez az átjárhatóság mindenképp hasznos. Az egyetemi és nemzetközi átjárhatóság biztosítására pedig folyamatban van a kreditrendszer kidolgozása. Az oktatás ideje ott sem évekre, hanem szemeszterekre oszlik.

Külföldi vendéghallgatóinak a Lille3 Egyetem a kétéves képzések kurzusait javasolja a nyelvi könnyebbség miatt. Ezek közül szabadon lehet választani. Akárcsak nálunk, ez a szak ott is viszonylag kis létszámú, így az elméletileg választható kurzusok gyakorlatban kész órarendet jelentenek minden évfolyamnak. Így tehát célszerű egy körből válogatni az órákat. Lehetőség adódott a tanórák pusztá látogatására, de vizsgára is.

Most tehát tekintsük át, mit tanul egy franciaországi „könyvtárszakos” az alapképzés két éve alatt. Az első félév kurzusainak kétharmadát a hallgató az egyetem bármely szakjának kínálatából tetszőlegesen választhatja. Ennek célja, hogy ismerkedjen az egyetemi munkával, szélesedjen a látóköre, illetve esetlegesen más szakot választhasson. Ezen kívül általános alapozó kurzusokon vesz részt a tanszéken. A második félév már valódi képzés. Írás- és szóbeli kifejezési technikákat, számítástechnikai alapokat és angol nyelvet tanulnak, elméleti tárgyakat a kultúra és politika, kultúra és gazdaság, tudomány - technológia - társadalom összefüggéseiről, továbbá a könyvtárosok gyakorlati teendői közül megismerkednek a katalógizálással, a bibliográfiai leírással, a Dewey-féle Tizedes Osztályozással (Franciaországban ez az elterjedtebb rendszer) és a tezaurszkészítéssel. A félévet 120 órás, három hetes szakmai gyakorlat zárja. A harmadik tanulmányi félévben is folytatódik az angol nyelv, megismerik a dokumentációs munka alapjait, tanulnak a szakmához tartozó jogi, gazdasági, szervezeti és adminisztrációs kérdésekről, illetve könyv- és médiatörténetet, médiaelemzést. A tanulmányok utolsó szemeszterében a könyvtári szolgáltatások és az olvasóközönség ismerete az elméleti témák; a gépi katalógizálás, a felhasználói programok ismerete és az internetes tájékozódás pedig a gyakorlati anyag. Emellett „szakirányt” is kell választani. Az egyik csoport a médiatárakra, ezen belül az irodalmi művek behatóbb ismeretére koncentrál, azaz „könyvtárosi” irányt választ. Itt van lehetőség arra, hogy gyerekkönyvtárosi, illetve zenei könyvtárosi munkára szakosodjanak. A másik fő irány a dokumentáció, ide több számítógépes tudnivaló tartozik, specializációja pedig a vállalati dokumentáció. A tanulmányokat egy újabb három hetes gyakorlat zárja. A végzős hallgatóknak otlétem alatt támogatott, csoportos svédországi tanulmányutat is szerveztek nyárra.

Jómagam a záró félév tanegységei közül végeztem el néhányat, ennek alapján próbálom összehasonlítani az ott folyó oktatást az itthoni tapasztalataimmal. Itt feltétlenül fontos figyelembe venni, hogy nem egyforma volumenű képzésekről van szó. A csoportlétszám ott is hasonló a mi évfolyamainkéhoz, de gyakorlati oktatáson, főleg számítógép előtt, két csoportra osztják a hallgatókat. Általánosan jellemző, hogy jól felszerelt az egyetem, s a tanszéknek két saját gépterme van. Módjukban áll a tanulók számára igény szerint gyakorlati lehetőséget és internet-hozzáférést biztosítani. Ezt az előnyt remélhetőleg hamarosan sikerül behoz-

nunk. A történeti tárgyak aránya az általam megszokottnál jóval kisebb, viszont bizonyos dolgokat lassan, aprólékosan gyakoroltatnak, ami a miénktől eltérő munkatempót diktál. Kötelező olvasmányok, önálló munka csak magasabb képzési szinteken követelmény. Viszont csoportmunkára nevelik diáktársainkat: elméleti óráikon többé-kevésbé állandó csoportokat alkotnak. E csoportok közös feladatot kapnak, pl. egy hipotézis vagy egy dokumentációs intézményben tett látogatás alapján ún. „dossziét” állítanak össze, s ebből társaik előtt kiselőadást tartanak. A csoportos munkára való készség valószínűleg nagyon jól használható a későbbiekben, ugyanakkor a csapat kevésbé aktív tagjai önálló munkára képtelenek lesznek. A francia oktatás nagy hangsúlyt helyez olyan külsőségekre, mint a példál munka külalakja, és emellett a tartalom olykor eltörpül. A számonkérések nem túl szigorúak, de tény, hogy a hallgatók képesek alkalmazni a tanultakat, és ez a fő cél. Jellemző példa, hogy vizsgaidőszakjuk nem volt, helyette végezték soron következő szakmai gyakorlatukat. A számítástechnika terén ugyanazokat az alapozó ismereteket sajátítják el, mint mi: szövegszerkesztés, adatbázis-kezelés. Internetes képzésük azonban jóval sokszínűbb, amire, azt hiszem, nagy szükség is van. A levelezésen kívül a keresőrendszerekkel is megismerkednek, képesek lesznek az általános- és szaktájékoztatóban felhasználni ezt a segítséget is, ami kétségtelenül szélesíti a nyújtható szolgáltatások körét. Ezenkívül a honlapszerkesztés alapismereteit is elsajátítják a kötelező órák keretén belül. A katalogizálás gépesítése is kihat az oktatásra: gyakorlatban megtanulják a UNIMARC használatát, és a honlapok katalogizálásába is bevezetést nyernek. A dokumentációra specializálódott csoport az ott leggyakrabban használt könyvtári integrált rendszerek használatát is megtanulja, gyakorolja. Ezek többségére nálunk is van törekvés, csupán technikai lehetőségeink nem egyformák, egyelőre. Jó érzéssel töltött el, hogy a lemaradásunk nem is olyan nagy, és ismereteink alapján bátran felvehetjük a versenyt nyugat-európai társainkkal.

Kintlétem alatt lehetőségem volt néhány könyvtárat is megtekinteni. Lille-ben legnagyobb jelentősége a felsőoktatási könyvtárrendszernek van, az általam megismert gyűjtemények is ehhez tartoznak. Az egyetemi könyvtár (BU = Bibliothèque Universitaire) a legnagyobb ezek közül. Nagy előnye a campus-felépítésnek, hogy minden szükséges épület egymáshoz közel helyezkedik el, így a könyvtár is az oktatási épületekkel szomszédos, a diákok és tanárok életét nagy mértékben megkönnyítve. A diákigazolvány vonalkódja automatikusan azonosítja a könyvtár olvasóit, a beiratkozás ingyenes. Az épület viszonylag nagy területtel rendelkezik, sok szabadpolcos olvasóhelyiség könnyíti a tanulást, számítógépes katalógus segíti a tájékozódást egyszerűen használható rendszerrel; a kölcsönzés pedig ettől kicsit távolabb történik. (Mindezeket számunkra is igyekszik biztosítani az Egyetemi Könyvtár Budapesten, bár néha nehézségekbe ütközik.) A Lille3 könyvtára reggel fél kilenctől este nyolcig áll az olvasók rendelkezésére, illetve szombaton a délelőtti órákban. Találkoztam ezen kívül egy olyan helyiséggel az intézmény falain belül, amelynek nagy hasznát vennék a budapesti egyetemisták és a könyvtárak is. Egy tanulószobáról van ugyanis szó, ahol nyugodt körülmények között, asztaloknál, zárt helyen van mód arra, hogy tanulhassanak a hallgatók, akár saját jegyzetből, könyvből, anélkül, hogy olvasótermi helyeket foglalnának el az ott kutatók elől.

A BU épületén belül működik a BdB (Bibliothèque des Bibliothèques): a Könyvtártudományi Szakkönyvtár megfelelője. Igazából csak az intézményi hovatartozás

különbözteti meg a kettőt, az előbbi ugyanis szinte kizárólag feladatának tekinti a könyvtár szakos hallgatók kiszolgálását. Így a BdB gyűjteménye pontosan illeszkedik a tananyaghoz, a tanárok konzultálnak a könyvtárosokkal, sőt gyakran közülük kerülnek ki. A tananyaghoz való szoros kapcsolódás következtében gyerekkönyvek, képregények, ifjúsági regények teszik ki a szabadpolcos állomány egy részét. A szak több órájának helyszíne, integrált rendszer-gyakorlási lehetőség is ez a szakkönyvtár. Viszont a KMK szakkönyvtárának részletességével, sokoldalúságával nem vetekedhet a gyűjtemény.

Az egyes tanszékekhez szervesen kapcsolódó gyűjteményrészeket külön, az adott tanszékek közelében helyezik el. Ez bizonyára kényelmes, viszont nem megoldott az állományrészek közös nyilvántartása. Azaz az adott tanszékek feladata a katalogizálás, s az ott található művek az egyetemi könyvtár számítógépei, katalógusa segítségével nem visszakereshetők. Ne feledjük, hogy szomszédos épületekről van szó. Egyik példám ilyen könyvtártípusra a DEE (Département des Étudiants Étrangers) könyvtára, amely a külföldi hallgatók francia nyelvoktatási anyaggal való ellátását tűzte ki célul. Itt sajnálatosan, az egyetemen belüli konfliktusoknak köszönhetően, nem mindenkinek biztosítják a kölcsönzést. A Lille3-ra beiratkozott, tanulmányaikat csak ott végző idegen anyanyelvű diákok megkapják a lehetőséget minden szolgáltatás használatára, míg a csupán 2–10 hónapot ott töltő ösztöndíjas külföldi hallgatók ebben nem részesülnek.

Ennél behatóbban volt módom megismerkedni a Lille3-n oktatott kisebb idegen nyelvek könyvgyűjteményeivel. Ezek két csoportra bontva, két helyiségben, összevontan üzemelnek. Közülük a „nagyobb” nyelvek – a spanyol, olasz, portugál, arab, héber, újjörög – viszonylag nagyobb területen, több olvasóhellyel rendelkeznek, van szabadpolcos állományuk, hosszabb a nyitvatartási idő, és egyes nyelveknél építenek számítógépes katalógust, amely sajnos nincs összekötetésben a nagy egyetemi könyvtár nyilvántartásával. A „legkisebb” nyelvek gyűjteményrészében hosszabb időt is eltöltöttem, ide tartoznak ugyanis az egyetem oktatási viszonyai közt a lengyel, orosz, cseh, magyar, szerbhorvát – és a kevésbé „kicsi” japán és kínai. Mivel ezek iránt kicsi az érdeklődés, és nincs megfelelő munkaerő, helyzetük korántsem mondható ideálisnak. A szláv gyűjtemények többé-kevésbé katalogizáltak, míg a keleti nyelvek és a magyar esetében ez a munka még csak a közelmúltban kezdődött meg. Hiába áll a magyar lektor rendelkezésére a MNB CD-ROM, ha számítógépet nem használhat a feldolgozáshoz. Ebben a könyvtárban nincsen szabadpolcos állomány, és így meglehetősen kicsi a használók esélye, hogy bármit is megtaláljanak. A könyvtár felügyelői többségében diákok, akik a fent említett nyelvek közül legfeljebb egyet ismernek, nincs tehát semmiféle támpontjuk például a magyar gyűjteményrészben való kereséshez. Katalógus még nincsen, a raktárba pedig az olvasók nem mehetnek be. Ráadásul a magyarul tanulni kezdő hallgatók az első években még a polcok között sem boldogulnának. Így nagyon kevesen használják a magyar gyűjteményt, sokan félnek tőle vagy nem is tudnak létezéséről. Ez annál szomorúbb, mert a polcokon francia nyelvű könyveket is találunk hazánk kultúrájáról, látnivalóiról, illetve magyar szépirodalmi művek fordításait – és ezek sokaknak hasznosak lennének. Remélhetőleg a feltárás hamarosan eléri a szükséges szintet, és így növekszik majd a használók, kölcsönzők száma. Egyébként a magyar könyvgyűjtemény a többihez viszonyítva nagy, jó összeállítású, immár kellőképpen rendezett, és a lehetőse-

gekhez képest folyamatosan gyarapodik. Fenntartása azonban kellő támogatás nélkül előbb-utóbb nehézkessé válik.

Ezen kívül ellátogattam egy dokumentációs központba is: ez a Lille2 Egyetem orvostudományi részlegében van. Kis gyűjteményről van szó, melyet az elképzelhető legtöbb szempont szerint igyekeznek felhasználni. Tanulmányaim során tapasztaltam, hogy a francia könyvtárosképzésben egyre kevésbé könyvtárakról, inkább médiatárakról és dokumentációs központokról beszélnek. Ez részben csak terminológiai kérdés, azonban a hangsúly valóban a sokoldalúságon van: minden lehetséges forrásból próbálnak információt szolgáltatni. Ez pedig az anyagi ráfordításon kívül a megfelelő szakemberek képzését is igényli. Erre új szót kezdenek használni: az információrengetegben a használók eligazodását „mediátorok” (közvetítők) segítik.

* * *

Könyvtár szakosként ezekkel az ismeretekkel gazdagodtam franciaországi tartózkodásom során. Ezen kívül a diáklét sok más érdekes tapasztalatot is szolgáltatott: a francia nyelv gyakorlására természetesen mód nyílt, ezen kívül találkozhatam az „élő” Franciaországgal, és lehetőségem volt más idegen kultúrákkal is megbarátkozni a többi ösztöndíjasnak köszönhetően; Flandria nevezetességeit megismerni pedig önmagában is nagyszerű élmény. Valóban kevés hasznosabb dolog van egy tanulni vágyó fiatal életében, mint ha „világot lát”, ahogy ezt évszázadok óta teszik a magyarok, tapasztalataikkal erősítve azután a hazai tudományt. Köszönettel tartozom tehát jó sorsomnak, hogy mindehhez hozzásegített. Kívánom másoknak is, hogy hasonló lehetőségeket kapjanak.

Stumpf-Benedek Anna

Jelentkezési felhívás a Debreceni Egyetem levelező informatikus könyvtáros szakára

A Debreceni Egyetem Természettudományi Kara a 2002/2003. tanévre is meghirdette a levelező informatikus könyvtáros szakot az egyetemi és főiskolai oklevéllel rendelkező könyvtárosok, könyvtárostanárok számára. A képzés költségtérítéses, időtartama öt félév. Az utolsó szakaszban lehetőség nyílik speciális képzésre is, könyvtár-informatikus és könyvtárostanárré irányban. A végzettek informatikus könyvtáros egyetemi oklevelet kapnak. Jelentkezési határidő: 2002. március 1. A tudnivalókról és a költségtérítés várható összegéről a „Felsőoktatási felvételi tájékoztató 2002” c. kötetből kapnak felvilágosítást. A levelező képzésre jelentkezhetnek a tanár- és tanítóképző főiskolák könyvtár szakán 2002 júniusában végző hallgatók is. Felvételi vizsga nincs.

Tisztelettel várjuk kollégáinkat egyetemünkön.

**Debreceni Egyetem TTK Matematikai
és Informatikai Intézete**